

Juridisk ordlista

A

Ad Acta

Latin, uttryck för "till handlingarna". Innebär att skrivelsen eller inlagan läggs till de övriga handlingarna i akten utan någon vidare åtgärd från domstolens sida.

Advokat

För att få kallas advokat krävs medlemskap i Sveriges advokatsamfund. För att bli medlem ska man ha en juristexamen och 3 års praktiskt juridiskt arbete. Innan Advokatsamfundet beviljar medlemskap får kollegor och domstolar som varit i kontakt med den sökande möjlighet att yttra sig om personens lämplighet. Personen måste också genomgå advokatexamen, en sex dagar lång utbildning som avslutas med muntlig tentamen. Alla blir inte antagna och dessutom kan man bli utesluten om man betar sig oetiskt. Se även Offentlig försvarare.

Aktbilaga

Handling som finns i akten och som ges ett nummer (aktbilagenummer). Handlingarna får aktbilagenummer i kronologisk ordning.

Allmän domstol

Tingsrätt - Hovrätt - Högsta domstolen.

Allmän förvaltningsdomstol

Förvaltningsrätt - Kammarrätt - Högsta förvaltningsdomstolen.

Allmän handling

En handling är allmän om den förvaras hos en myndighet och enligt särskilda regler anses inkommen dit eller upprättad där. Handlingen kan vara ett vanligt pappersdokument, men lika gärna en framställning som man kan läsa, lyssna på eller uppfatta på annat sätt med ett tekniskt hjälpmedel. Offentlighetsprincipen innebär att vem som helst får begära ut en allmän handling. Myndigheten ska då göra en sekretessprövning och handlingen ska lämnas ut om inte sekretess föreligger.

Allmän åklagare

Den som på det allmännas vägnar väcker åtal och för ansvarstalan för brott som hör under allmänt åtal (se Allmänt åtal). Allmänna åklagare är riksåklagaren, överåklagare, chefsåklagare och kammarråklagare. Även extra åklagare och assistentåklagare är allmänna åklagare.

Allmänt åtal

När en åklagare för ett åtal för "det allmännas" räkning, det vill säga samhällets. Det här gäller nästan alla brott. Åtal väcks av allmän åklagare. Se även Enskilt åtal.

Anhållande

Ett anhållande är ett tillfälligt frihetsberövande av en person som misstänks för ett brott. Beslut om anhållande fattas av åklagare. Anhållande förutsätter att brottet är så pass allvarligt att det finns skäl för häktning eller att det krävs ytterligare utredning innan personen kan släppas fri. Se även Häktning.

Anhängiggöra

Betyder att man lämnar in en ansökan till domstol (t.ex. en ansökan om stämning) eller väcker talan genom ett överklagande.

Anmodan

En uppmaning, t.ex. till en socialnämnd om att komma in med kompletterande utredning.

Anslutningsöverklagande

Om en part överklagar domen kan motparten överklaga domen även efter överklagandetiden. Motpartens överklagade kallas anslutningsöverklagande och måste ske inom en vecka efter överklagandetiden. Anslutningsöverklagande är inte självständigt vilket innebär att detta faller om den första parten återkallar sitt överklagande.

Anstånd

Anstånd innebär att man får ytterligare tid på sig t.ex. för att yttra sig, lämna in en handling eller betala en skuld.

Assessor

Färdigutbildad domare som ännu inte har ordinarie tjänst. Se även Hovrättsassessor och Kammarrättsassessor.

Asyl

Fristad, uttryck för en flyktings möjlighet att här i landet få skydd mot förföljelse.

Avgöranden

Samlad benämning på domar och beslut.

Avkunna

Att meddela en dom eller ett beslut muntligt i samband med en förhandling.

Avräkningsunderlag

En handling där rätten antecknar bl.a. de tider en tilltalad har varit frihetsberövad i målet. Avräkningsunderlag bifogas brottmålsdomen.

Avskrivning

Ett mål skrivs av när saken förfallit, t.ex. om överklagandet återkallas eller om en myndighet har omprövat sitt beslut till den klagandes fördel.

Avslå

Lämna utan bifall, ogilla.

Avvisning

Ett mål eller ärende prövas inte på grund av formella skäl t.ex. på grund av att ansökningsavgift inte betalats i allmän domstol, den som klagat inte har klagorätt eller domstolen inte är rätt instans att vända sig till.

B**Belastningsregister**

Register som förs av Polismyndigheten som bl.a. innehåller information om den som ålagts påföljd för brott genom dom, beslut, strafföreläggande eller föreläggande av ordningsbot eller fått åtalsunderlåtelse. Även domar meddelade i utlandet ska föras in. I de allra flesta brottmål har domstolen tillgång till ett utdrag ur belastningsregistret för den tilltalade/misstänkte.

Beredningsjurist

Juridiskt utbildad tjänsteman som biträder rätten med att förbereda målen och med att skriva förslag till avgöranden. Tjänstgör också som protokollförare.

Besittningsskydd

En rättighet för hyresgäst att som huvudregel få sitt hyresavtal förlängt när hyresvärden har sagt upp avtalet.

Bestridande

Den som bestrider något anmäler att hen inte håller med om det som sägs eller skrivs.

Besvär

Ett ålderdomligt ord för överklagande av en dom eller ett beslut.

Besvärshänvisning

Dokument som informerar hur man överklagar en dom eller beslut.

Betalningsföreläggande

Process då Kronofogdemyndigheten förelägger en gäldenär att betala viss skuld.

Bevisbörda

Den som måste bevisa att ett påstående är riktigt har bevisbördan för påståendet.

Bevisuppgift

Uppgift om vilken bevisning som åberopas.

Bistånd

Avser insatser i olika former enligt socialtjänstlagen, vanligen i form av ekonomisk hjälp men även t.ex. i form av vård på behandlingshem eller tillgång till kontaktperson.

Biträdande jurist

Anställd jurist på advokatbyrå som ännu inte erlagt advokatexamen. Kan förordnas som t.ex. målsägandebiträde, god man och offentligt biträde. Till offentlig försvarare ska dock i princip alltid en advokat förordnas.

Borgenär

Fordringsägare. Den part som har en fordran mot någon annan och motparten betecknas gäldenär.

Bouppteckning

En skriftlig uppställning av tillgångar och skulder i ett bo.

Boutredning

Den utredning som föranleder arvskifte, bl.a. förrättande av bouppteckning.

Brottmål

Ett brott uppstår när någon begår en handling som kan straffas enligt lag. När brottet ska tas upp i domstol heter det brottmål.

Böter

Påföljd som innebär att gärningsmannen ska betala pengar till staten. Böter bestäms i pengar, t.ex. penningböter 800 kr, eller som dagsböter. Se även Dagsböter.

C**Civilrätt**

Civilrätt är rättsregler som rör det inbördes förhållandet mellan enskilda personer eller sammanslutningar. Arvsrätt, skadeståndsrätt, avtalsrätt och fastighetsrätt är exempel på civilrätt.

Culpa

Culpa (latin) betyder vårdslöshet eller oaktsamhet. Den som orsakar en skada genom att vara oaktsam eller vårdslös ska enligt skadeståndslagen ersätta skadan.

D**Dagsböter**

Penningstraff som bestäms utifrån hur allvarligt brottet är och den tilltalades ekonomi. Vid dagsböter anges två tal, t.ex. 40 dagsböter à 50 kr (dvs 2000 kr). Det första talet visar hur allvarligt domstolen bedömt brottet och det senare talet bestäms beroende på den tilltalades ekonomi.

Deldom

Dom som avser viss del av målet, t.ex. dom mot en tilltalad i ett mål där det förekommer flera tilltalade.

Delegation

Överlåtande av beslutsrätt till viss underordnad person eller myndighet.

Delgivning

När en person ska få del av handling. Handlingen kan exempelvis skickas eller lämnas till personen. Mottagaren ska i regel bekräfta delgivningen genom t.ex. att återsända underskrivet delgivningskvitto eller genom en muntlig bekräftelse.

Dispositiv

Om en rättsregel är dispositiv är regeln inte tvingande. Det innebär att parterna inte behöver följa rättsregeln om de är överens. I dispositiva mål kan parterna träffa förlikning och domstolen behöver då inte döma i målet. Se även Indispositiv.

Dom

En domstols avgörande av själva frågan i målet eller ärendet. Efter slutförd skriftväxling eller förhandling går domarna igenom allt som framkommit och beslutar hur de ska döma. Vid överläggning får bara domarna och föredraganden samt protokollförare vid en eventuell förhandling vara närvarande. Har förhandling hållits talar i vissa fall rättens ordförande, efter överläggningen, kortfattat om innehållet i domen (avkunnar domen) och förklarar hur den som är missnöjd med domen kan klaga på den. Domen kan också meddelas utan att avkunnas. En skriftlig dom skickas i sådant fall inom en kortare tid till de inblandade. Se även Överläggning, Avkunna och Kanslidom.

Domförhet

Det minsta antal ledamöter domstolen måste ha för att var behörig att döma i ett mål.

Domkrets/domsaga

Det geografiska område inom vilket en domstol är behörig att ta upp mål.

Domsbevis

En handling som anger rättens domslut i ett mål och som t.ex. lämnas till häktespersonal när dom avkunnas vid huvudförhandling.

Domskäl

Rättens motivering av domslutet.

Domslut

Rättens slutliga avgörande. Domslutet är kortfattat och motiveras med domskäl. I domslutet hänvisas till den lagtext som domen baseras på.

Domstolssekreterare/domstolshandläggare

Tjänsteman utan juristutbildning som svarar för den praktiska hanteringen av mål och ärenden. Kan efter förordnande (delegation) vara behörig att fatta beslut i en del förberedande frågor.

Domvilla

Domstolen har gjort ett allvarligt formellt fel.

Dödsbo

Ett dödsbo är en form av organisation som förvaltar en avliden persons egendom fram tills arvsförfarandet kunnat genomföras. Ett dödsbo kan också förvaltas av en bouppteckningsman.

E**Ed**

Försäkran inför domstol att lova att tala sanning.

Edgångssammanträde

Förekommer i konkurs. Innebär att den som avlägger ed intygar att bouppteckningen är korrekt, såvitt den personen vet.

Enskilt anspråk

Målsägandens krav på skadestånd i brottmål.

Enskilt åtal

Åtal som väcks av en enskild person, målsäganden, och inte av åklagare. Vissa brott, framför allt ärekränkingsbrott, får inte åtalas av en åklagare utan lov av den som brottet riktade sig mot. Även vid brott som faller under allmänt åtal kan enskilt åtal väckas om åklagaren beslutar att inte åtala.

Entlediga

Befria någon från ett uppdrag.

Ex officio

Betyder "å tjänstens vägnar" och innebär att domstolen ska beakta/utföra någonting på eget initiativ, dvs. utan att någon utomstående påkallar beaktande/utförande därav.

Exekution

Verkställighet av domar och beslut. Se även Verkställighet.

F**Fordran**

Betalningskrav.

Fiskal

Icke ordinarie domare som är under utbildning. Kallas tingsfiskal vid tjänstgöring i tingsrätt, förvaltningsrättsfiskal vid tjänstgöring i förvaltningsrätt, hovrättsfiskal vid tjänstgöring i hovrätt och kammarrättsfiskal vid tjänstgöring kammarrätt.

Force majeure

En händelse som inte har kunnat förutses eller förhindras. En sådan händelse kan befria en avtalspart från att behöva fullgöra sin prestation.

Forum

Den domstol där ett mål ska handläggas.

Frihetsberövande

Benämning för när en person är berövad friheten. De finns olika former av frihetsberövande, t.ex. anhållande och häktning.

Frivård

Kriminalvård utanför anstalt. Frivård omfattar den som dömts till skyddstillsyn, övervakning, samhällstjänst eller fått villkorlig dom. Även straffade som blivit villkorligt frigivna omfattas av frivården.

Fullföljdshänvisning

Det samma som överklagandehänvisning. Upplysning om hur ett beslut överklagas. Ska framgå av själva beslutet eller bifogas detta.

Fullmakt

Innebär rätt att företräda annan. Även handling som visar att någon är ombud för annan.

Fysisk person

En enskild människa (jfr juridisk person).

För kännedom

I vissa fall skickar domstolen över handlingar för kännedom. Det innebär att domstolen informerar om något, men inte ställer något krav på svar (jfr föreläggande).

Förberedelse i tvistemål

Föregår en huvudförhandling och har till syfte att förbereda målet. Under förberedelsen, som kan vara muntlig eller skriftlig eller båda delarna, är rätten domför med en domare.

Föredragning

Innebär muntlig redovisning av ett mål eller ärende inför rätten.

Föreläggande

Ett föreläggande är ett krav från domstolen. Man kan t.ex. föreläggas att yttra sig över något, vilket innebär att man ska lämna ett yttrande till domstolen.

Förenklad delgivning

Förenklad delgivning bygger på tanken att den som vet om att ett mål eller ärende är anhängigt vid en myndighet i princip ska kunna delges genom att myndigheten skickar handlingar med post utan krav på mottagningsbevis eller liknande och att den sökte under den tid ärendet pågår ska bevaka sin post. En handling skickas med post. Minst en dag senare skickas ett meddelande om att handlingen har sänts. Delgivning anses som huvudregel ha skett fjorton dagar efter det att handlingen skickades. För att delgivningsformen ska få användas måste information om den ha lämnats till den som ska delges.

Förhandling

Domstolssammanträde där ett mål tas upp, behandlas och avgörs av domstol. Parter i målet och eventuella vittnen är vanligtvis närvarande. Förhandling i förvaltningsdomstol brukar benämnas muntlig förhandling. I allmän domstol hålls bl.a. huvudförhandling och häktningsförhandling.

Förlikning

Uppgörelse i godo. Parterna kommer överens om hur tvisten ska lösas istället för att domstolen avgör målet. Förlikningen kan på begäran av parterna fastställas i en dom.

Försvarsadvokat

En försvarsadvokat är en advokat som biträder den tilltalade i ett brottmål. I Sverige förordnas som regel en försvarsadvokat som offentlig försvarare. Den som uppträder som försvarare utan ett sådant förordnande betecknas privat försvarare. Se även Offentlig försvarare.

Försätta på fri fot

Upphäva frihetsberövande, frige.

Förundersökning

Undersökning som ska inledas så snart det finns anledning att anta att ett brott har begåtts som hör under allmänt åtal. Beslut att inleda förundersökning fattas av polismyndighet eller åklagare.

Förvaltare

Förordnas för den som p.g.a. sjukdom eller liknande behöver hjälp att bevaka sin rätt, förvalta sin egendom eller sörja för sin person, om det inte är tillräckligt att en god man förordnas. Se även God man.

Förverka/Förverkande

Innebär indragande eller förlust, t.ex. beslut om att ett föremål ska övergå till staten eller att villkorligt medgiven frihet (kvarvarande strafftid) måste avtjänas.

G**Generalklausul**

En allmänt formulerad rättsregel som ger domstolarna utrymme till tolkning i det enskilda fallet.

God man

God man kan förordnas för att företräda t.ex. en omyndig eller någon som på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande behöver hjälp med att bevaka sin rätt, förvalta sin egendom eller sörja för sin person. God man förordnas i regel av överförmyndaren men även av allmän domstol.

God tro

Man handlar i god tro om man varken är medveten om eller borde inse ett visst förhållande.

Grund

Grunden för ett yrkande, en begäran, är det bakomliggande förhållandet till yrkandet. Om man ska ange grunden för ett yrkande innebär det att man ska ange anledningen till varför man anser att domstolen ska döma på visst sätt. Ett exempel är när någon yrkar ett visst belopp och som grund anger att han eller hon levererat en vara men att köparen inte har betalat. Ett annat exempel är när en person yrkar ekonomiskt bistånd och som grund anger att hen inte har tillräckligt med egna ekonomiska medel.

Gäldenär

Den som har en skuld till någon annan (borgenär). Se även Borgenär.

Gärningsbeskrivning

Åklagarens beskrivning av en påstådd brottslig händelse.

Gärningsman

Den person som har begått brottet.

H**Handling**

Varje framställning i skrift, bild eller upptagning som kan läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas med tekniskt hjälpmedel.

Handräckning

Statens åtgärd att återställa något till dess rätta ägare.

Hemvist

Den ort där en person är bosatt större delen av året.

Hovrättsassessor

Färdigutbildad domare som ännu inte har ordinarie tjänst. Tjänstgör oftast i hovrätt eller i tingsrätt, men kan också tjänstgöra i allmän förvaltningsdomstol, t.ex. som förstärkningsdomare.

Hovrättslagman

Ordinarie domare och chef över en avdelning på hovrätten.

Hovrättspresident

Chef för en hovrätt.

Hovrättsråd

Ordinarie domare i hovrätten.

Huvudförhandling

Förhandling i allmän domstol i tvistemål eller brottmål där målet går igenom och vittnesmål m.m. tas upp. Efter huvudförhandlingen ska domstolen avgöra målet.

Häktning

Den misstänkte berövas friheten genom att placeras i häkte i avvaktan på att åtal väcks och dom meddelas. Endast domstol har rätt att besluta om häktning. En grundförutsättning är att det finns skäligen misstanke eller, för längre häktningstid, sannolika skäl för att den misstänkte begått aktuellt brott. Som huvudregel krävs även att det som påföljd för brottet är föreskrivet fängelse ett år eller mer.

Häktningsförhandling

Förhandling i brottmål där åklagarens begäran om häktning prövas. Rätten ska omedelbart efter avslutad förhandling fatta beslut i häktningsfrågan.

Högsta domstolen

Om du inte är nöjd med hovrättens domslut är Högsta domstolen den sista instans du kan överklaga till. Det krävs alltid prövningstillstånd, vilket bara beviljas om målet är av betydelse som förebild för bedömningar i andra mål, dvs. har så kallat prejudikatintresse, eller om det finns synnerliga skäl.

Högsta Förvaltningsdomstolen

Om du inte är nöjd med kammarrättens domslut är Högsta förvaltningsdomstolen den sista instans du kan överklaga till. Det krävs alltid prövningstillstånd, vilket bara beviljas om målet är av betydelse som förebild för bedömningar i andra mål, dvs. har så kallat prejudikatintresse, eller om det finns synnerliga skäl.

I**Indicium**

Ej direkt bevis, men omständighet som gör att man kan dra slutsatsen att ett visst förhållande har förelegat.

Indispositiv

Om en rättsregel är indispositiv är regeln tvingande. Det innebär att parterna inte kan avtala bort regeln och kan inte komma överens i strid med regeln. I indispositiva mål kan parterna inte träffa förlikning utan domstolen måste döma i målet. Se även Dispositiv.

Inhibition

Beslut om att ställa in åtgärder, t.ex. högre instans beslutar att ett beslut av en lägre instans inte får verkställas. Inhibitionen innebär inte att beslutet upphävs.

In Plenum

När beslut eller dom fattas med samtliga ledamöter närvarande (t.ex. i Högsta Domstolen).

Insolvent

Benämning på den som har betalningssvårigheter, dvs. den som är på obestånd.

Inställa sig

Komma till domstolen.

Interimistiskt

Tillfälligt. Ett interimistiskt beslut gäller omedelbart och till dess något annat beslutas.

Interimistiskt yrkande

Ett yrkande där man vill få ett beslut om vad som ska gälla fram till dess att slutligt beslut meddelas i frågan. Interimistiska yrkanden förekommer bland annat i vårdnadsmål och immaterialrättsliga mål och mål angående offentlig upphandling.

J**JK**

Justitiekanslern är en myndighet under regeringen som bl.a. har tillsyn över myndigheter, reglerar skadeståndskrav mot staten och är åklagare i tryck- och yttrandefrihetsmål.

JO

Justitieombudsmännen - eller Riksdagens ombudsmän som de officiellt kallas - ser till att tjänstemän inom t.ex. domstolen följer gällande lagar och andra författningar i sin verksamhet.

Juridisk person

Organisation, som kan sluta avtal, äga egendom, ha fordringar eller skulder osv. Exempelvis aktiebolag, handelsbolag, föreningar, stiftelser, trossamfund och kommuner.

Juridiskt ombud

Ett samlingsnamn för advokat eller annan jurist som hjälper dig i rättsliga frågor och har fullmakt att företräda dig i den rättsliga angelägenheten.

Jurist

Ett samlingsnamn för alla som tagit en juristexamen. En jurist är expert på att analysera och lösa juridiska problem och på att tolka lagar och avtal. Jurister kan t.ex. arbeta på domstol, som åklagare, på advokatbyrå, i kommunal eller statlig förvaltning och på försäkringsbolag.

Justitieråd

Domare i Högsta domstolen eller Högsta förvaltningsdomstolen.

Jäv

Den som känner en part eller har ett eget intresse av det som ska prövas och därför inte opartiskt kan avgöra en viss fråga är jävig.

Jävsinvändning

En begäran om att någon kan anses jävig och därför inte får delta i avgörandet av ett mål.

K

Kallelse

En handling som anger när och var en person ska inställa sig inför rätten samt vad som händer om personen inte kommer.

Kammarrättsassessor

Färdigutbildad domare som ännu inte har ordinarie tjänst. Tjänstgör oftast i kammarrätt eller förvaltningsrätt, men kan också tjänstgöra i allmän domstol, t.ex. som förstärkningsdomare.

Kammarrättslagman

Ordinarie domare och chef över en avdelning på kammarrätten.

Kammarrättsråd

Ordinarie domare i kammarrätten.

Kanslidom

Dom som inte avkunnas i omedelbar anslutning till förhandlingens avslutande. En dom som meddelas genom att vara tillgänglig på rättskansliet senast två veckor efter avslutad förhandling.

Klagande

Den som överklagar en myndighets- eller domstolsbeslut till högre instans.

Klandertalan

Väckt talan rörande ändring eller upphävande av ett testamente eller annan förrättning.

Kommunicering ("Koms")

Domstolen skickar handlingar i målet till parterna för att de ska få ta del av det material som tillförts målet och för att parterna ska få yttra sig över handlingarna.

Koncept

Utkast till dom eller beslut.

Konkurs

Om någon inte kan betala sina skulder i rätt tid och inte kommer att kunna betala dem under en längre period, kan gäldenären, dvs. den som inte kan betala, försättas i konkurs. Under konkursen säljs gäldenärens egendom och pengarna fördelas mellan borgenärerna enligt ett visst system så långt de räcker sedan kostnaderna för konkursen har betalats.

Kriminalvården

Kriminalvården ansvarar för att verkställa fängelsestraff och skyddstillsynsdomar. Dessutom ansvarar de för verksamheten vid häktena. Man skiljer mellan kriminalvård i anstalt, det vill säga fängelse, och kriminalvård i frihet, som gäller de som dömts till villkorlig dom, villkorlig frigivning, skyddstillsyn, kontraktsvård eller samhällstjänst. Se även Frivård.

Kränkning

Psyiskt lidande som objektivt sett förekommer vid vissa brott.

Kvarlåtenskap

En avliden persons tillgångar då samtliga skulder är borträknade.

Kvarstad

Kvarstad är en tillfällig åtgärd som beslutas av domstol. Det innebär att egendom och/eller pengar tas som säkerhet (inte får disponeras av ägaren) i avvaktan på dom.

Kärande

För att tingsrätten ska pröva en tvist krävs att en ansökan om stämning ges in. Den som ansöker om stämning och på så sätt väcker talan i domstolen kallas kärande. Den som ansökan riktas mot och som blir kärandens motpart i domstolen kallas svarande.

Käromål

Den talan käranden väcker genom att ansöka om stämning i domstol benämns käromål.

L**Laga förfall**

När en person som enligt domstolsbeslut ska infinna sig vid rätten har giltigt skäl att inte närvara. Giltigt skäl är t.ex. avbrott i allmänna samfärdseln (trafiken), sjukdom eller annan omständighet som personen inte rimligen hade kunnat förutse eller som domstolen annars anser vara giltig ursäkt.

Laga kraft

En dom eller ett beslut vinner laga kraft när det inte längre kan överklagas. Det innebär att domen/beslutet kan verkställas.

Lagfaren

Den som avlagt juris kandidatexamen eller juristexamen.

Laglighetsprövning

Ett överklagande av en kommuns eller ett landstings beslut. Kan göras av invånare i den kommun eller det landsting där beslut fattats. Överklagandet ska ha kommit in till förvaltningsrätten inom tre veckor från det att beslutet kungjorts. Ett överklagat beslut kan endast upphävas eller fastställas. Kallades tidigare för kommunalbesvär.

Lagman

Ordinarie domare som är chef för en tingsrätt eller förvaltningsrätt.

Lagrum

Motsvarar en regel i lagtext. Oftast avses en lagparagraf.

Ledamot

Person som deltar i rätten, t.ex. domare eller nämndeman.

Lyckta dörrar

Lyckta dörrar är den äldre benämningen för ”stängda dörrar” vilket innebär att domstolsförhandlingen inte är öppen för allmänheten och ingen utomstående får komma in och lyssna. Det är vanligt om personerna i målet är mycket unga, eller det är hemliga uppgifter som ska föredras, dvs. det gäller sekretess för uppgifterna.

M**Mellandom**

Är en processrättslig term som beskriver förfarandet för att dela upp en rättegång i flera delar, där en dom i delfråga i ett eller flera mål avgörs, som har prejudicell betydelse för avgörandet i ett mål i sin helhet.

Mened

Ett brott som innebär att någon medvetet ljuger under ed, exempelvis vid ett vittnesförhör. Påföljden är fängelse eller i ringa fall böter.

Minderårig

Person under 15 år. Jmf Underårig.

Motpart

Beteckningen på den som i ett ärende intar motsatt ställning till sökanden.

Muntlig bevisning

Muntlig bevisning är t.ex. förhör med vittnen, sakkunniga eller med någon som påstås ha blivit utsatt för brott.

Muntlig förberedelse (Muf)

Sammanträde som syftar till att förbereda målet inför avgörande och en eventuell huvudförhandling. Under vissa förutsättningar kan ett tvistemål avgöras i anslutning till den muntliga förberedelsen. Muntlig förberedelse förekommer sällan i brottmål.

Målsägande

Den person som har blivit utsatt för ett brott eller som lidit skada av ett brott. Målsägande kan vara part och/eller muntlig bevisning.

Målsägandebiträde

En person (oftast en jurist) som ska hjälpa och stödja målsäganden i ett brottmål. Målsägandebiträde blir oftast aktuellt när någon utsatts för allvarigare våldsbrott eller övergrepp. Målsägandebiträdet förordnas av domstolen och får sin ersättning av staten. En del av kostnaden kan dock få återbetalas av den som döms för brottet.

N**Notarie**

Jurist som fullgör notarietjänstgöring, så kallad notariemeritering. Fullgörs vanligtvis på tingsrätt eller förvaltningsrätt under ca två år.

Nåd

Nåd kan sökas hos Regeringen för att helt eller delvis bli befriad från ett straff. Skälet kan vara svår sjukdom eller andra starkt vägande personliga motiv. Finns tillräckligt starka skäl kan den dömda befrias från vad som återstår av straffet. Att den dömda anser sig vara oskyldig till brottet beaktas aldrig i ett nådeärende.

Nådeansökan

Ansökan om att få slippa avtjäna ett fängelsestraff. Ska ges in till regeringen.

Nämndeman

I alla instanser utom Högsta domstolen och Högsta förvaltningsdomstolen ingår det ofta nämndemän som dömer i mål och ärenden tillsammans med en eller flera juristdomare. För att bli nämndeman krävs ingen juristutbildning. Nämndemännen är inte heller anställda av domstolen utan de nomineras av de politiska partierna och ska bidra med gott omdöme och erfarenheter från olika områden i samhället. I många mål och ärenden väger nämndemännens röst lika tungt som juristdomarens, men i vissa avgöranden har juristdomaren utslagsröst. Vissa yrkeskategorier och befattningshavare får inte väljas, t.ex. åklagare, polismän, advokater och anställda vid domstolar.

Nöjdförklaring

En dömd person som inom överklagandetiden meddelar att han är nöjd med sin dom och kan då börja avtjäna sitt straff.

O**Offentlig försvarare**

En offentlig försvarare, i princip alltid en advokat, förordnas av domstolen och får betalt av allmänna medel. En offentlig försvarare företräder och stödjer en person som är misstänkt i brottmål. En sådan försvarare kan förordnas om det är fråga om ett allvarligt brott eller den misstänkte är mycket ung.

Offentliggöra

Göra något tillgängligt för allmänheten.

Offentlig handling

En handling är offentlig om den är att betrakta som en allmän handling och den inte omfattas av sekretess.

Offentlighetsprincipen

Grundlagsbestämmelse som innebär att alla har rätt till insyn och kontroll av myndigheter, bl.a. rätten att ta del av offentliga handlingar och att närvara vid förhandlingar i domstol.

Ogilla talan

Term som används när domstolen avgör målet helt till karendens/klagandens nackdel, t.ex. yrkandet lämnas utan bifall.

Offentligt biträde

Ett juridiskt biträde som hjälper en person i vissa typer av förvaltningsrättsliga mål, dvs. i förvaltningsrätt, kammarrätt eller Högsta förvaltningsdomstolen.

Biträdet får ersättning av staten. Offentligt biträde förordnas t.ex. i mål angående avvísning eller utvisning enligt utlänningslagstiftningen och i mål om tvångsvård.

Ombud

Person med uppdrag att föra någons talan, måste ha fullmakt.

Ordinarie domare

Domare som utnämnts av regeringen att inneha en fast domartjänst.

P

Part

Part är en person, fysisk eller juridisk, som är direkt berörd av en fråga såsom klagande, sökande eller motpart. Vittnen, ombud och biträden är inte parter.

Partsinsyn

Part har rätt att se handlingarna i sitt ärende. Detta gäller, med vissa undantag, även om uppgifter i handlingarna omfattas av sekretess.

Penningböter

Penningstraff som bestäms i fast bötesbelopp, t.ex. 800 kr.

Personalia

Uppgifter om en tilltalads personliga förhållanden, t.ex. om denne tidigare är straffad och/eller har missbruksproblem.

Personutredning

Yttrande från frivården om den tilltalades personliga förhållanden.

Plädering

Kallas även för slutanförande. Det avslutande skedet av en huvudförhandling eller muntlig förhandling då parterna argumenterar för sin uppfattning om den rättsliga bedömningen av målet och redogör för vilka slutsatser som de anser kan dras av bevismaterialet och i övrigt utredningen i målet.

Praxis

Hur ärenden av ett visst slag normalt har avgjorts av högre instans. Praxis utvecklas på de områden där lagtext och förarbeten inte ger något entydigt svar, utan lämnar utrymme för tolkning.

Prejudikat

Dom eller beslut, främst från högsta instans, som kan vara av betydelse för kommande avgöranden. Domen eller beslutet blir vägledande, prejudicerande, för framtida avgöranden.

Preskription

Preskription kan ske i både brottmål och tvistemål. För brottmål handlar det om att straff inte får dömas ut om lång tid gått sedan brottet begicks. Exempelvis preskriberas brott som kan ge upp till ett års fängelse efter två år medan brott som kan ge livstids fängelse inte preskriberas förrän efter 25 år. Vissa allvarliga

brott, t.ex. mord, preskriberas aldrig. Exempel på preskription i tvist är den allmänna tioårspreskriptionen för fordringar.

Protokollförare

Den person som under förhandling eller föredragning skriver protokoll.

Prövningstillstånd

Tillstånd som i flera typer av mål och ärenden krävs för att högre instans ska ta upp målet eller ärendet till prövning. När en domstol avgör om tillstånd ska meddelas går den igenom handlingarna i målet.

På handlingarna

Domstolen avgör målet på det skriftliga materialet och håller inte någon huvudförhandling i allmän domstol eller muntlig förhandling i förvaltningsdomstol.

Påföljd

Den följdverkan domstolen beslutar att ett visst brott ska få för den som begått den brottliga gärningen. Villkorlig dom, skyddstillsyn och överlämnande till särskild vård samt straffen böter och fängelse är exempel på olika påföljder.

R

Recit

Inledningen på en dom eller ett beslut fram till rubriken skäl. Recit innehåller inte någon bedömning.

Referent

Den domare som har huvudansvaret för ett avgörande i överrätt. Eller i tingsrätt om målet vid huvudförhandlingen handläggs i tredomarsammansättning då en av ledamöterna har huvudansvaret för målet. Denne ledamot kallas referent.

Registrator

Tjänsteman som registrerar inkommande mål och ärenden och fördelar målen på de olika enheterna/rotlarna.

Rekvirera

Beställa, begära in.

Rekvisit

För att en bestämmelse ska vara tillämplig krävs att ett eller flera villkor är uppfyllda. Dessa villkor kallas rekvisit.

Resning

När en dom vunnit laga kraft kan den inte längre överklagas. En möjlighet som återstår är att ansöka om resning, vilket kan beviljas under särskilda omständigheter. Om resning beviljas omprövas målet eller ärendet av domstolen.

Rotel

Äldre benämning på arbetsenhet inom en domstol. En rotel består (oftast) av en domare, en notarie eller protokollförare och en domstolssekreterare/domstolshandläggare.

Rådgivning

Med rådgivning avses ofta ett möte med en juridiskt kunnig person där du får möjlighet att berätta om tvisten och din situation. Den juridiskt kunnige sätter sig in i din specifika tvist för att ge råd och för att göra en professionell juridisk bedömning av ditt behov av hjälp. För att få rättshjälp krävs minst en timmes rådgivning men du kan få upp till två timmars rådgivning till en bestämd avgift (taxa).

Rådman

Ordinarie domare i en tingsrätt eller förvaltningsrätt.

Rättegångsfullmakt

Fullmakt för rättegångsombud att föra parts talan i rättegång. Fullmakten kan vara såväl muntlig som skriftlig, men en muntlig rättegångsfullmakt gäller bara i det aktuella målet. En skriftlig rättegångsfullmakt ska vara egenhändigt undertecknad av parten. Fullmakten ska innehålla ombudets namn. Fullmakten kan avse rättegång i allmänhet, men den kan när som helst återkallas. Ombud som har rättegångsfullmakt får på fullmaktsgivarens vägnar bl.a. även ta emot delgivning och ombesörja olika processhandlingar.

Rättegångshinder

Hinder mot att målet prövas, t.ex. att ett vittne inte kommer.

Rättegångsombud

Person som fått rättegångsfullmakt av part att föra dennes talan i rättegång. Domstolen har möjlighet att avvisa den som bedöms olämplig i något avseende.

Rättshjälp

Statlig ekonomisk hjälp att täcka egna rättegångskostnader. Rättshjälp beviljas enbart fysiska personer. I första hand ska en person emellertid ha en rättsskyddsförsäkring.

Rättshjälpsavgift

Den avgift du själv ska betala när du beviljats rättshjälp. Avgiften utgör skillnaden mellan de totala kostnaderna för ditt ombud och den rättshjälp som staten betalar. Storleken på rättshjälpsavgiften beror på dina ekonomiska förhållanden. Barn under 18 år som saknar inkomst eller förmögenhet kan helt befrias från avgift.

Rättslig angelägenhet

Den fråga eller tvist som du eventuellt får rättshjälp för.

Rättsmedel

Medel att få ett domstolsavgörande prövat på nytt. Indelas i allmänna och särskilda rättsmedel. Allmänna rättsmedel är överklagande och ansökan om återvinning vilka kan användas innan en dom eller ett beslut vunnit laga kraft.

Särskilda rättsmedel är resning, klagan över domvilla och återställande av försutten tid. De förstnämnda är möjligheter att få ett mål eller ärende prövat på nytt trots att domen vunnit laga kraft. Det kan exempelvis ha tillkommit nya omständigheter som skulle ha beaktats om de känts till vid avgörandet eller begåtts ett formellt fel. Återställande av försutten tid innebär att ny tid för överklagande ges på grund av att det finns giltig ursäkt för att överklagande inte skett inom utsatt tid.

Rättidsprövning

Kontroll att överklagandet har inkommit i rätt tid.

Rättspsykiatrisk undersökning

En omfattande psykiatrisk undersökning av en misstänkt persons psykiska hälsa. Denna är nödvändig för att rätten ska kunna lämna över en person som döms för brott till rättspsykiatrisk vård.

Rättspsykiatriskt utlåtande/RPU

Läkarutlåtande efter rättspsykiatrisk undersökning.

Rättsskydd

Rättsskydd är ett försäkringsskydd som i de flesta fall automatiskt ingår i svenska hem-, villa- och fritidshusförsäkringar. Det ingår dessutom i helförsäkringar av båt samt hel- och halvförsäkringar av din bil. Detta rättsskydd innebär att din försäkring kan ersätta dina kostnader för ett ombud (t.ex. en jurist eller advokat) som hjälper dig i en rättslig angelägenhet.

S

Saken

Vad målet handlar om.

Sakframställning

Vid huvudförhandling då var och en av parterna utvecklar sin talan och yttrar sig över vad motparten har anfört.

Sakkunnig

Ett vittne, eller av domstol förordnad särskild person, som är speciellt kunnigt inom något område och förhörs om dessa kunskaper i förhållande till saken i ett mål eller ärende.

Sakkunnigutlåtande

Skrift från expert som inte är part i målet, t.ex. psykologutlåtande eller tekniskt utredning.

Sakägare

Vem som har rätt att uppträda som part och även överklaga ett beslut beror på målets art och på vilket sätt vederbörande berörs av det som målet handlar om. Vem som är sakägare får därför avgöras av domstolen från fall till fall.

Samhällstjänst

Påföljd som innebär att obetalt arbete utförs för samhället. Förekommer endast i kombination med villkorlig dom eller skyddstillsyn.

Sanningsförsäkran

Part i tvistemål som inför domstol lovar att tala sanning.

Sannolika skäl

Sannolika skäl är den högre graden av misstanke om brott. Jmf Skälig misstanke.

Sekretess

Förbud att i offentlig verksamhet röja uppgifter muntligen eller genom utlämnande av allmän handling. Regler om sekretess finns i offentlighets- och sekretesslagen respektive offentlighets- och sekretessförordningen.

Servitut

Ett servitut innebär att ägaren till en fastighet får rätt att utnyttja mark som tillhör en annan fastighet på ett specifikt sätt. Det kan handla om att gräva ned en vattenledning över någon annans tomt eller att använda en annans enskilda väg.

Sits/sittning

Den eller de domare och ev. nämndemän som närvarar vid en förhandling eller föredragning.

Skiljaktig mening

Avvikande åsikt vid avgörandet hos en eller flera av rättsens ledamöter.

Skyddstillsyn

Påföljd som används alternativt till fängelse. Påföljden innebär prøvotid på tre år varav övervakning i ett år.

Skälig

Rimlig.

Skälig misstanke

Skälig misstanke är den lägsta graden av misstanke om brott. Jmf Sannolika skäl.

Sluten ungdomsvård

Frihetsberövande påföljd för ungdom som har begått allvarliga brott före de har fyllt 18 år.

Strafföreläggande

När någon som är misstänkt för ett brott som högst skulle kunna ge böter eller villkorlig dom erkänner brottet kan åklagaren utfärda ett strafföreläggande. Då behöver saken inte tas upp i domstol. Det godkända strafföreläggandet gäller som en lagakraftvunnen dom.

Straffskala

Det intervall som utvisar det högsta och lägsta straff ett visst brott kan ge.

Ställföreträdare

Den som inte själv kan föra sin talan behöver en ställföreträdare, exempelvis kan en förälder vara ställföreträdare till ett underårigt barn.

Stämningsansökan

Den första handling som käranden i tvistemål eller åklagare i brottmål, ger in till domstol. I stämningsansökan anges vad käranden/åklagaren yrkar att rätten ska döma till.

Stängda dörrar

Stängda dörrar innebär att domstolsförhandlingen inte är öppen för allmänheten och ingen utomstående får då komma in och lyssna. Det är vanligt om personerna i målet är mycket unga, eller det är hemliga uppgifter som ska föredras, dvs. det gäller sekretess för uppgifterna.

Substitution

Sätta en annan person i sitt ställe.

Svarande

Kärandens motpart i domstolen kallas svarande, dvs. den person i ett tvistemål som det ställs krav mot. Se även Kärande.

Svar/svaromål/svarsskrift

Handling där den som är svarande/motpart i målet/ärendet anger sin inställning och den bevisning som kärande åberopar.

Sveda och värk

Fysiskt och psykiskt lidande av övergående natur som uppkommer på grund av brott.

Syn

Syn innebär att domstolen besiktigar det som är av betydelse i målet, t.ex. en fastighet i mål enligt plan- och bygglagen eller platsen för ett påstått brott.

T**Tilltalad**

Den som är åtalad i målet, dvs. den som enligt åklagarens uppfattning har gjort sig skyldig till ett brott. Brottmålsrättegångens syfte är i första hand att avgöra om den tilltalade har begått brottet eller inte.

Tilltrosbevisning

Muntlig bevisning vars berättelse haft avgörande betydelse för målets utgång.

Tingsdag

Benämning på i förväg fastlagda dagar när tingsrätten har huvudförhandling i brottmål.

Tredje Man

Person (juridisk eller fysisk) som berörs av avtal eller tvist utan att vara part.

Tredskodom

I allmän domstol kan tredskodom meddelas när någon inte inkommer med svaromål eller inte kommer till en förhandling. När tredskodom meddelas mot någon förlorar denne målet, utan att prövning av sakfrågan har gjorts.

Tredskodom kan endast meddelas i mål där förlikning är tillåten, dvs. inte i brottmål eller vårdnadsfall. Tredskodom förekommer inte i förvaltningsdomstol.

Tvistemål

Om två personer inte kommer överens uppstår en tvist. Kan de inte lösa tvisten själva kan tingsrätten avgöra tvisten. Det kallas för ett tvistemål.

U**Undanröjande av påföljd**

En villkorad brottspåföljd kan undanröjas om den dömda missköter sig. Det innebär att den dömda får en annan mer ingripande påföljd istället för den ursprungliga. T.ex. kan en skyddstillsyn undanröjas och omvandlas till ett fängelsestraff.

Underrätt/underinstans

Benämning på domstol som dömer i första instans (tingsrätt och förvaltningsrätt).

Underårig

Person över 15 år men under 18 år.

Ungdomstjänst

Påföljd, för ungdom under 21 år, som innebär att obetalt arbete utförs för samhället.

Ungdomsvård

Påföljd, för ungdom under 21 år, som innebär vård eller annan åtgärd enligt socialtjänstlagen eller lagen om vård av unga.

Uppropslista

Förteckning över mål som satts ut till förhandling en viss dag.

Uppsåt

En person har haft uppsåt om han eller hon gjort något med avsikt. Inom straffrätten krävs i allmänhet uppsåt för att en handling ska vara straffbar.

Utevaro

Part som inte inställt sig varken personligen eller genom ombud. Jämför med frånvaro, där part inställt sig genom ombud.

Utmätning

Indrivningsprocess då Kronofogde hämtar ägodelar för att få dessa sålda på auktion.

V

Verkställighet

Genomförande av en dom eller ett utslag, t.ex. genom utmätning eller indrivning av böter.

Vid äventyr

Hot om konsekvens som kan inträffa om en aktör inte följer domstolens anvisning.

Villkorlig dom

Påföljd som används som alternativ till fängelse. Påföljden innebär prøvotid på två år. Om den dömda begår nya brott under prøvotiden, kan domstolen döma till en annan påföljd för den samlade brottsligheten. Någon övervakning sker inte. Villkorlig dom förenas oftast med dagsböter eller samhällstjänst.

Vite

En påföljd liknande böter som domstol bestämmer att en aktör ska betala om aktören har underlåtit att följa domstolens beslut, t.ex. om ett vittne inte kommer till en förhandling, om den ena föräldern inte låter barnet träffa den andra föräldern eller om en fastighetsägare inte tar bort en otillåten skylt.

Vitt kort

Vitt kort är en vardaglig benämning på en delgivningsform, där ett mottagningsbevis ska skrivas under och skickas tillbaka till den som skickat handlingen.

Vittne

En person som vid en förhandling berättar vad denne har sett eller hört. Ett vittne är muntlig bevisning.

Vittnesed

Försäkran av ett vittne att inför domstol tala sanning.

Vittnesmål

Vittnesmål är den berättelse ett vittne avger inför rätten. Vittnesmålet ska avges muntligen.

Vittnesplikt

Den skyldighet att vittna under ed som åligger envar. Den som är närstående till en part, eller den som på grund av att han eller hon är underkastad vissa sekretessregler i sin yrkesutövning inte får tala om vad som kommit till hans eller hennes kännedom, är undantagna från vittnesplikt.

Vittnesstöd

Ett vittnesstöd är en ideellt verksam person som ska bistå brottsoffer och vittnen med mänskligt stöd och praktisk information i samband med rättegång. Vittnesstöden bidrar till att skapa en större trygghet i samband med domstolsförhandlingen. De identifieras genom att bära en bricka med texten "Vittnesstöd" och har avlagt ett etiskt tystnadslofte. Ett vittnesstöd har genomgått en utbildning som fokuserar på bemötandefrågor och rättsprocessen.

De har också fått instruktioner att aldrig diskutera målets innehåll med brottsoffret eller vittnet. Läs mer om vittnesstöd på Brottsoffermyndighetens webbplats.

Votering

Rättens omröstning i samband med överläggning inför dom eller beslut. Används endast när rätten inte är överens om hur man ska döma eller besluta.

Y

Yrkande

Ett yrkande är en begäran om något. I en stämningsansökan yrkar parten hur den tycker att domstolen ska döma. I ett brottmål yrkar åklagaren ansvar för brott avseende den tilltalade. I ett mål i förvaltningsrätt kan den enskilde yrka på vilket sätt han eller hon anser att det myndighetsbeslut som han/hon är missnöjd med, ska ändras.

Yttrande

Ett yttrande är oftast en skrift eller skrivelse som skickas eller lämnas in till domstolen. Ett yttrande kan i sällsynta fall avges på telefon och nedtecknas i en tjänsteanteckning.

Å

Åberopa

Anföra som stöd.

Åtal

Åklagarens påstående om att ett eller flera brott har begåtts. Talan som väcks vid domstol om ansvar för brott.

Återbetalningsskyldighet

Om du blir dömd för ett brott eller förlorar i en tvist kan du bli skyldig att betala en del av statens kostnader. Rättshjälpsmyndigheten fungerar då som kravmyndighet i frågor om återbetalning både i brottmål och i tvistemål.

Återförvisning

Målet skickas tillbaka till den lägre instansen, oftast för vidare utredning.

Återkalla

Ta tillbaka eller avstå från något, t.ex. ett yrkande, ett vittne eller sitt överklagande.

Återställande av försutten tid

Om en person har missat den tid som gäller för överklagande av dom eller beslut och detta beror på ett oförutsett eller ursäktligt hinder, sk laga förfall, kan ny tid för överklagande beviljas.

Återvinning

En term som har flera betydelser. Används både inom processrätt och konkursrätt. Betyder inom processrätten att ett mål tas upp igen i samma instans. Betyder inom konkursrätten att avyttrade tillgångar går tillbaka till en juridisk person.

Ä**Äktenskapsförord**

Ett äktenskapsförord ska registreras hos Skatteverket, och talar om hur egendom mellan makar ska fördelas.

Ärenden

Domstolsärenden är hos allmän domstol ett uppsamlande namn på de mål som inte är brottmål, tvistemål eller konkursmål.

Ö**Överförmyndarnämnden**

Funktion inom en kommun som utövar tillsyn över god man och förvaltare.

Överklagande

Begäran att högre instans överprövar dom eller beslut. Den tid inom vilken ett överklagande ska ha kommit in till beslutsmyndigheten eller domstolen framgår av beslutet eller domen.

Överklagandehänvisning

Upplysning om hur dom eller beslut överklagas. Ska framgå av domen/beslutet eller bifogas till domen/beslutet.

Överläggning

Rättens sammanträde för att bestämma dom eller beslut.

Överrätt

De domstolar som dömer i högre samt sista instans, dvs hovrätt och Högsta domstolen samt kammarrätt och Högsta förvaltningsdomstolen.